

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Çevirinin Teknolojikleşmesi Bağlamında İnsan Çevirmenin Rollerini Yeniden Düşünmek: Çevirmen Eğitiminde Teknik Metin Yazarlığı

*Re-thinking the Roles of the Human Translator in the Context of the Technologization of
Translation: Technical Writing in Translator Training*

Nilüfer Alimen* - Senem Öner Bulut**

Abstract: This article aims to discuss the place and importance of technical writing in translator training. Drawing on the view that translator training requires to be revised especially considering the new roles the human translator will play in the future as a result of the technological developments in the field of machine translation, the article discusses the results of a learning activity carried out in the “Technical Writing” course offered in the Istanbul 29 Mayıs University Translation Studies undergraduate program. The results of the activity have shown that the students internalized the theoretical knowledge they acquired on technical writing and experienced not only translating a source text but also producing it. It has also been observed that the students realized that a text produced in accordance with the rules of technical writing could be translated more easily. It was also observed that the students developed awareness of the parallelism between the translation process and the technical writing process. Based on the results of the activity, the article suggests that translators who have understood the basics of technical communication and have experience in producing a technical text can be advantageous in terms of employability in workflows that require co-existence of human translators with machines, and incorporation of practices related to technical writing into translator training can contribute to both the field of translation and technical communication. In the article, it has also been proposed that studies for updating translator training should be extended to include new professional activities brought up by machine translation such as training and customization of machine translation systems, pre- and post-editing and machine translation quality control along with technical writing.

Structured Abstract: Technologization of translation especially due to the advances in machine translation necessitates continuous revision of the scope of translator training. One very concrete result of the said advances is that the human agent who carries out translation activity is no longer referred to as “translator” but as “human translator” who shares agency with the machine (cf. Olohan, 2011; Ruokonen and Koskinen, 2017; Cadwell, O’Brien and Teixeira, 2018; Öner Bulut, 2019a, 2019b). Within this context, new opportunities emerge along with threats and technical writing re-appears as a promising area of professional activity for the human translator.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü
Assist. Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of Letters, Department of Translation Studies
ORCID 0000-0002-1993-8918
nalimen@29mayis.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü
Assist. Prof. Dr., İstanbul Arel University, Faculty of Science and Letters, Department of Translation and Interpreting
ORCID 0000-0002-6186-4924
senemoner@arel.edu.tr

Cite as/ Atıf: Alimen, N. & Öner Bulut, S. (2020). Çevirinin teknolojikleşmesi bağlamında insan çevirmenin rollerini yeniden düşünmek: çevirmen eğitiminde teknik metin yazarlığı. *Turkish Studies - Language*, 15(3), 1047-1062. <https://dx.doi.org/10.47845/TurkishStudies.45679>

Received/Geliş: 07 August/Ağustos 2020

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 September/Eylül 2020

CC BY-NC 4.0

Drawing on the view that the interaction between the machine and the human translator should be integrated into translator training models in an holistic manner (Öner-Bulut, 2019: 1) and on the distinction made between automated skills and automation-resistant skills (Pym, 2019: 15) in the area of translation, it can be suggested that the human translator needs to play new roles in order to sustain and increase his/her employability in the translation workflows shaped by machine translation technologies. Technical writing is, thus, claimed to re-emerge as a potential field especially considering its close relation to pre-editing.

Technical writing was identified by Hans Höning as a field where translators play an active role in his article titled “Translating: The Constructive Way” (1998). Geoffrey Kingscott also argued that a technical translator needs to be a technical writer who produce texts in two languages instead of one language (2002). Pioneering the integration of technical writing into translator training in Turkey, Işın Öner also suggests that technical writing is one of the basic courses in translation studies (2018; 2019).

Technical communication is defined by Society for Technical Communication (STC) as a broad field which “includes any form of communication that exhibits one or more of the following characteristics: communicating about technical or specialized topics [...] communicating by using technology [...] providing instructions about how to do something” (Society for Technical Communication). Technical writers “make modern technology comprehensible” and besides “technical writer”, the titles “technical editor”, “technical author” and “technical communicator” are common (tekomp Europe). Based on the definition of technical writing as explaining a complicated technology to non-experts, Alan S. Pringle and Sarah S. O’Keefe have suggested that a “technical writer is really a translator” (2009: 25).

The present study includes a learning activity carried out in the “Technical Writing” course offered in an undergraduate level Translation Studies program at Istanbul 29 Mayıs University. At the end of the course, it is aimed that students acquire the textual and linguistic competences of a technical writer. With this aim, several learning activities are designed to provide a basis for students to explore the writing and translation of technical documentation.

For the purpose of the activity presented in this study, general concepts of technical writing, technical writing standards and basic information on how to write instructions were presented to the students enrolled in the course. After providing them with basic information, the students were asked to write a user manual of an aquarium filter in both Turkish and English. The texts were written in mother tongue (Turkish) and then translated into English. The students worked in two different groups and each group worked on similar products. Upon doing an extensive research and comprehending how the filter works, the students were asked to write an assembly instruction in Turkish. Each group wrote a first draft and the instructions they wrote were discussed in the feedback session. Based on the discussions, they were asked to edit the Turkish text and translate it into English. The second drafts were concluded to be considerably concise, understandable and appropriate for translation.

This activity enabled the students to write a text from scratch, instead of just translating it, and therefore raise their awareness of what should be taken into consideration during the process of technical writing. As a result of this activity, the students noticed that translating a text that is written in accordance with the rules of technical writing is less problematic. The students were already familiar with the notion of producing a text with a specific skopos and a specific audience in mind. The convergence between translation and technical writing became visible during the activity: the students realized the need to produce a clear and concise technical text determining the target audience and taking it into consideration during the writing process. The processes carried out by the students such as product analysis, identification of the functions of the parts of the product, terminology research are, indeed, quite similar to the translation-oriented text analysis and translation-oriented research processes. During the production of the technical text, the students attempted to “provide instructions about how to do something” (Society for Technical Communication) for a certain audience, justified their technical writing decisions, thus acted in a way they were already familiar with. Therefore, it has been concluded that the similarity between translation and technical writing makes translation students appropriate candidates for the profession of technical writing.

As indicated by the results of the activity explained in the present study, inclusion of technical writing in translator training might provide three interrelated benefits: i) translation students can acquire the skills to operate in a new field of specialization, ii) technical writing sub-competence can strengthen other sub-competences comprising human translation competence and iii) technical writing practices can considerably

contribute to the training of human translators who will work as pre-editors. Human translators who have a grasp of the basics of technical communication and experience in producing technical texts could have competitive advantage in terms of employability in workflows that require working and co-existing with machines.

Consequently, the translator training programs are suggested to be revised to train human translators who can meet the requirements of the contemporary and future translation sector. Within this context, research and activities that aim to distinguish between the tasks that can and cannot be carried out by machines and to integrate technical writing-related activities to translator training are considered to be important. Besides technical writing, other interrelated areas for future research and application might be controlled language, pre-editing and post-editing, training and customization of machine translation systems and quality evaluation of machine translation output.

Keywords: Translation Studies, Technical Writing, Technical Communication, Human Translator, Machine Translation, Translator Training

Öz: Bu makalenin amacı teknik metin yazarlığının çevirmen eğitimindeki yerini ve önemini tartışmaktır. Özellikle makine çevirisi alanında yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu insan çevirmenin gelecekte oynayacağı yeni roller göz önünde bulundurularak çevirmen eğitiminin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği görüşünden hareketle, makalede İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Çeviribilim Bölümü lisans programında yer alan “Teknik Metin Yazarlığı” dersi kapsamında yürütülen bir uygulamanın sonuçları tartışılmaktadır. Bu uygulamanın sonucunda, öğrencilerin teknik metin yazarlığına ilişkin edindiği kuramsal bilgileri içselleştirdikleri ve kaynak metni yalnızca çevirmekle kalmayıp aynı zamanda üretme deneyimini de kazandıkları gözlenmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin, teknik metin yazımı kurallarına uygun biçimde üretilmiş bir metnin daha kolay çevrilebildiğini gördükleri ve çeviri süreciyle teknik metin yazarlığı süreci arasındaki koşutluğa ilişkin farkındalık geliştirdikleri görülmüştür. Uygulama sonuçları temelinde makalede, teknik iletişimin temellerini kavramış ve teknik metin üretme deneyimine sahip çevirmenlerin, makinelerle bir arada çalışmayı gerektiren iş akışlarında istihdam edilebilirlik açısından avantajlı olabileceği ve çevirmen eğitime teknik metin yazarlığına ilişkin uygulamaların dâhil edilmesinin hem çeviri alanına hem de teknik iletişim alanına katkıda bulunabileceği öne sürülmüştür. Makalede ayrıca çevirmen eğitiminin güncellenmesine yönelik çalışmaların teknik metin yazarlığı ile birlikte makine çevirisi sistemlerinin eğitimi ve özelleştirilmesi, makine çevirisi öncesi ve sonrası düzeltme ve makine çevirisi kalite kontrolü gibi makine çevirisinin gündeme getirdiği yeni mesleki faaliyetleri de kapsamak üzere genişletilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Teknik Metin Yazarlığı, Teknik iletişim, İnsan Çevirmen, Makine Çevirisi, Çevirmen Eğitimi

Giriş

Teknolojik gelişmeler pek çok alanı olduğu gibi çeviri alanını da dönüştürmeye devam etmektedir. Çevirmenlerin faaliyetlerinin, görevlerinin ve sorumluluklarının teknolojikleşme ve küreselleşmenin etkisi ile değişmesi, çevirmenlerin sahip olması gereken bilgilerin, becerilerin ve yetkinliklerin tanımları ile çevirmen eğitiminin kapsamı ve içeriğinin güncel gelişmeler ışığında sürekli gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Çevirinin teknolojikleşmesinin en dramatik sonuçlarından biri, çeviri faaliyetini yürüten insan failden (agent) artık “çevirmen” değil, “insan çevirmen” şeklinde bahsedilmesidir, çünkü çeviri işini yapan bir fail daha ortaya çıkmıştır: makine (Krş. Olohan, 2011; Ruokonen & Koskinen, 2017; Cadwell, O’Brien & Teixeira, 2018; Öner Bulut, 2019a, 2019b). Makine çevirisinin giderek artmakta olan etkinliği, çeviri alanının insan faili olarak insan çevirmeni çeviri alanında yeniden konumlanmaya zorlamaktadır ve zorlamaya devam edecektir. Söz konusu yeniden konumlanma, zorlukların, hatta tehditlerin yanı sıra fırsatları da beraberinde getirmektedir. Tam da bu bağlamda teknik metin yazarlığı önemli bir konu olarak gündeme gelmektedir.

Hans Hönlig çevirmenlerin etkin rol oynamaya başladığı bir alan olarak teknik metin yazarlığından söz etmiş ve teknik metin yazarlığının Almanya’daki pek çok üniversitede çevirmen

eğitimin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini, böylelikle de nitelikli çevirmenlerin dokümantasyon ve ana dilde metin üretimi alanlarında da yer alabileceğini belirtmiştir (1998:15-6). Geoffrey Kingscott çevirmen ile teknik metin yazarının faaliyet ve sorumlulukları arasındaki benzerliğe dikkat çekmiş ve bir teknik metin çevirmeninin aslında bir dil yerine iki dilde faaliyet yürüten bir teknik metin yazarı olması gerektiğini savunmuştur (2002). Teknik metin yazarlığı ve çevirmenlik arasındaki temel benzerliğe dikkat çekerek teknik metin yazarlığının çevirmen eğitime dâhil edilmesi yönündeki çabaların Türkiye’de öncülüğünü yapan Işın Öner de teknik metin yazarlığının çeviribilimdeki temel derslerden birisi olduğunu ileri sürmektedir (2018; 2019).

Teknik metin yazarlığı genel olarak teknik konularda metin üretme olarak tanımlanabilir. Bir başka tanım ise karmaşık konuların açık ve anlaşılması kolay bir biçimde okurlara açıklanmasıdır. Karmaşık bir teknolojinin nasıl kullanılacağına uzman olmayanlara açıklanması bağlamında teknik metin yazarının aslında bir çevirmen gibi edimde bulunduğu söylenebilir (Pringle & O’Keefe, 2009: 25).

Bu çalışmanın çıkış noktasını teknik metin yazarlığı ve çevirmenlik arasındaki sözü edilen benzerlik oluşturmaktadır. Teknik metin yazarlığının çevirmen eğitimindeki yeri ve önemini tartışmayı amaçlayan çalışmanın ilk bölümünde teknolojikleşmenin, özellikle de makine çevirisi alanındaki gelişmelerin insan çevirmenin gelecekte oynayacağı roller, dolayısıyla da çevirmen eğitimi üzerindeki olası etkilerine odaklanan bir literatür taraması yer alacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde teknik metin yazarlığına ilişkin genel bir bakış sunulacaktır. Üçüncü bölümde İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Çeviribilim Bölümü lisans programında yer alan “Teknik Metin Yazarlığı” dersi kapsamında yürütülen bir uygulamanın sonuçları tartışılacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümünde teknik metin yazarlığının çevirmen eğitime dâhil edilmesinin gerekliliğine ilişkin çıkarımlara yer verilecektir. Son bölümde sonuç gözlemleri ve konuyla ilgili potansiyel araştırma alanları üzerinde durulacaktır.

1. Teknolojikleşme ve Çevirmen Eğitimi

Teknolojinin çevirmenlik mesleği ile çevirmen eğitiminde yarattığı, yaratmakta olduğu ve yaratacağı dönüşüm çok sayıda araştırmanın konusu olmuştur (Krş. Somers, 1997; Ersoy ve Balkul, 2012; Şahin, 2013; Şahin ve Dungan, 2014; Doherty and Kenny, 2014; Kenny and Doherty, 2014; Forcada, 2017; Mellinger, 2017; Rodríguez-Castro, 2018; Nitzke, Tardel ve Hansen-Schirra, 2019). Çeviri edincinin kapsamına ve bu edinci meydana getiren alt-edinçlere ilişkin araştırma ve tartışmalar da devam etmektedir (Krş. Neubert, 2000; Schäffner & Adab, 2000; Kelly, 2005; İnce ve Bengi-Öner, 2009; Birkan Baydan, 2011; Group P.A.C.T.E., 2003, 2005, 2018).

Makine çevirisinin çevirmenlik mesleği ve çeviri edinci üzerindeki mevcut ve gelecekteki etkilerinin kapsamlı biçimde göz önünde bulundurulması mevcut çeviri edinci modellerinin yeniden düşünülmesi gerektiği görüşünden hareketle, Senem Öner Bulut (2019) ‘insan çevirmen edinci’ ve ‘insan çevirisi (üst-)edinci’ terimlerinin benimsenmesini önermiştir. Donald C. Kiraly (1995, 2000, 2004, 2013) tarafından önerilen “çevirmen edinci” kavramından ve “toplumcu oluşumcu” yaklaşımdan ve yine Kiraly’nin önerdiği ve Esra Birkan-Baydan tarafından “kişinin yaptığı mesleği kendi zihninde nasıl yorumladığı, nasıl tanımladığı, mesleğini nasıl konumlandığıyla ilgili bir öz imge” (2011: 106) olarak yorumlanan “mesleki öz algısı” kavramı temelinde Öner Bulut, makine çevirisinin çevirmen eğitime mümkün olduğu kadar erken dâhil edilmesini ve bu çerçevede yürütülecek eğitim-öğrenim faaliyetlerinin öncelikle öğrencilerin “insan çevirmen” olarak mesleki öz algılarının gelişmesine yardımcı olmayı hedeflemesi gerektiğini ileri sürmüştür (Öner-Bulut, 2019: 1). Yazara göre, çevirmen edinci ve çeviri (üst-)edinci yerine ‘insan çevirmen edinci’ ve ‘insan çevirisi (üst-)edinci’nin kullanılması, çeviri bağlamında insan ve makine arasındaki ilişki ve etkileşimin çevirmen ve çeviri edinci anlayışlarına/modellerine bütünlüklü biçimde entegre edilmesini ifade etmekte ve çeviri pedagojisi alanında şimdiye kadar geliştirilmiş anlayışların/modellerin geçersiz kılınması değil, yenilikçi eğitim yaklaşımları ile insan çevirmenin

“geleneksel” ve değerli bilgi ve becerilerinin, yani edincinin yeniden gözden geçirilmesi, genişletilmesi ve yeniden konumlandırılması anlamına gelmektedir (18).

Nöral makine çevirisi bağlamında otomatikleşmenin çevirmen becerilerini nasıl değiştireceği konusunu ele alan ve otomatikleşmenin değerlendirilmesi açısından mevcut çeviri edinci modellerinin dezavantajlı olduğunu ileri süren Anthony Pym (2019: 8), otomatikleştirilebilen beceriler ile otomatikleştirilmeye direnen beceriler arasında bir ayrıma gitmiş ve otomatikleşmeye karşı değil otomatikleşme ile birlikte çalışma fikrinin benimsenmesi gerektiğinin altını çizmiştir (15). Yazar, söz konusu birlikte çalışma anlayışı çerçevesinde insan çevirmenin, örneğin hukuk, tıp ve eczacılık alanlarındaki, yüksek risk taşıyan ve ciddi ölçüde güven gerektiren iş akışlarının kritik noktalarında bir “otorite” olarak “güvenilirlik” sağlayabilmesinin; çeviri çözümlerinin tamamını kullanarak uzmanlığı doğrultusunda küçük ya da büyük ölçekli müdahalelerde bulunabilmesinin, çeviri alanının sınırları içinde bulunan ya da çeviri ile başka becerilerin bir arada kullanılmasını gerektiren, yüksek katma değerli mesleki faaliyetlerde bulunmasının ve otomatikleşme ve makine çevirisi ile ilgili faaliyetleri yürütebilmesinin önemini vurgulamıştır (15-16). Pym’e göre makine çevirisinin oluşmasına katkıda bulunduğu yeni mesleki faaliyetler arasında makine çevirisi sonrası düzeltme, makine çevirisi öncesi düzeltme (teknik metin yazarlığı), düzeltme ve son okuma, proje yönetimi, terminoloji, veri tabanı yönetimi, çevrilmiş verilerin yorumlanması ve yeniden yazma vardır ve çevirmen eğitimi bu alanlara da yönelmelidir (16).

Yukarıdaki sınıflandırmada teknik metin yazarlığının, makine çevirisi öncesi düzeltme (pre-editing) teriminin yanında, parantez içinde verilmiş olması önemlidir. Makine çevirisi öncesi düzeltme, bir kaynak metnin makine çevirisi için hazır/uygun hale getirilmesini ifade eder ve kontrollü dil kullanımı bu faaliyet için kritik öneme sahiptir (Krş. O’Brien, 2006; Mercader-Alarcón ve Sánchez-Martínez, 2016). Dolayısıyla, her iki mesleki faaliyeti gerçekleştirmek için gereken becerilerin örtüştüğü söylenebilir.

Çevirmen eğitimi programlarında makine çevirisi sonrası düzeltme (post-editing) becerilerinin öğretilmesi gerektiğini savunan Sharon O’Brien (2002) tarafından önerilen ders tasarımında, makine çevirisi sonrası düzeltme faaliyetini yürütecek çevirmenin sahip olması gereken beceriler arasında “makine çevirisi öncesi düzeltme/kontrollü dil” becerileri yer almaktadır (103). Bir kaynak metnin kontrollü dil kullanılarak üretilmesinin makine çevirisi çıktısını iyileştirdiği şeklindeki yaygın görüşten hareketle O’Brien, yazarların kontrollü dil kurallarıyla kısıtlanmak istememelerinin bu bağlamda bir zorluk yarattığını, bu zorluğu aşmanın bir yolunun da makinenin çevireceği metne kontrollü dil kurallarını uygulayacak becerilere sahip bir ara editörün görevlendirilmesi olduğunu ifade etmektedir (103). Yazara göre, hem kaynak hem de erek dilde uzman olan makine çevirisi sonrası düzenleyici, bu iş için iyi bir adaydır, ayrıca söz konusu uygulama birden çok erek dil versiyonunda karşılaşılabilecek “uğraştırıcı” (“tedious”) ve “anlamsız” (“non-sensical”) hatanın giderilmesi için harcanacak zamanı azaltacaktır (103).

Makine çevirisi sonrası düzeltme becerilerinin geliştirilmesini hedefleyen eğitim modeli çerçevesinde, eğitimin kontrollü dil yazarlığının kuramsal kısmına odaklanan bölümünde kontrollü dillerin tarihi, kontrollü dil araçlarının tanımlanması, kontrollü dil araçlarını değerlendirme metodolojileri, yazarlık ve makine çevirisi entegrasyonu yer almaktadır (104). Uygulama bölümünde ise öğrencilerin kaynak dildeki bir metni bir kontrollü dil aracı kullanarak kontrol etmeleri ve düzeltmeleri, ardından kontrollü dil kurallarının uygulanmadığı ve uygulandığı metinleri makine çevirisi sistemlerine çevirtmeleri şeklindeki etkinlikler yer almaktadır. Yazar böylece kontrollü yazarlığın makine çevirisi açısından artı ve eksilerinin gözlemlenebileceğini ifade etmiştir (105).

İçerdiği anlam belirsizliği ve karmaşıklık nedeniyle hem insanların hem de bilgisayarların doğal dili anlama ve çevirmede zorluk yaşayabildiği, kontrollü dil kullanımının metinlerin daha kolay okunmasını ve anlaşılmasını sağladığı, dolayısıyla teknik dokümantasyonla ilişkili görevlerin etkinliğini ve doğruluğunu arttırdığı ve böylece insanlar ve makineler tarafından yapılan çeviri

metnin kalitesinin iyileştiği, Eric Nyberg, Teruko Mitamira ve Willem-Olaf Huijsen tarafından ifade edilmiştir (2003: 243). Teknik metin yazarlığı uygulamalarında kullanılan ve standartlaştırılmış bir terminoloji kullanımı ile sınırlandırılmış bir dizi dilbilgisi ve biçem kuralını içeren kontrollü dil (Mogensen, 2004) tanımı göz önünde bulundurulduğunda, kontrollü dil, teknik yazarlık ve makine çevirisi öncesi düzeltme alanlarındaki ilişkiler somut hale gelmektedir. Ayrıca, kontrollü dillerin en yaygın biçimde dile getirilen güçlü yönlerinin, bir metnin anlaşılabilirliğini ve çevrilebilirliğini arttırmak olduğu (Crabbe, 2010) düşünüldüğünde, teknik metin yazarlığının insan çevirmenin gelecekte yürüteceği mesleki faaliyetlerden biri olarak tanımlanmasının önemi açığa çıkmaktadır.

Çok dilli teknik dokümantasyon üretimi süreçlerinin geçirmekte olduğu dönüşüm bağlamında teknik metin çevirmenlerinin gelecekteki rollerini konu alan çalışmada Elia Yuste Küreselleştirme, Yansızlaştırma, Yerelleştirme ve Çeviri (Globalisation, Internationalization, Localization and Translation-GILT) yaklaşımının dil hizmetleri sektöründe giderek yaygınlık kazandığını belirtmekte ve teknolojinin yoğun biçimde kullanıldığı söz konusu süreçlerde “geleneksel çevirmen”in rolünün sorgulandığını hatta insan çevirisine hala yer olup olmadığının tartışıldığını ifade etmektedir (2005: 69). Konuyla ilgili iyimser bir yaklaşım benimseyen yazara göre ihtiyaç duyulan, kültür farkındalığını içeren bir çeviri edincidir¹ (69).

Bir makine çevirisi sistemi tarafından çok dilli içerik üretmek üzere işlenecek bir kaynak metnin kontrollü biçimde yazıldığı bir senaryo düşünen Yuste’ye göre, söz konusu senaryoda bir çeviri “edinci”ne sahip olacak olan taraf, sistemin kendisi olsa da çevirmen sürecin dışına itilmeyecektir. İnsan çevirmenin edincinin, teknolojinin şekillendirdiği bir dizi dil görevinin yerine getirilmesi biçimde dönüşeceğini iddia eden yazara göre bu görevler, makine çevirisi için uygun olmayan, pazarlama ve tanıtım metinleri gibi belli metin türlerinin çevrilmesini; bilgisayar destekli çeviri (BDC) projelerinin hazırlanması ve takibini; BDC araçlarının kullanılmasını, kontrollü dillerin ve ilgili yazma araçlarının tasarlanmasını ve iyileştirilmesini ve ileri düzey yerelleştirme projelerini kapsayacaktır ve uzmanlaşmış insan bilgisinin çok dilli metinlerin otomatik biçimde üretilmesi amacıyla kurumsal bilgi tabanlarına dâhil edilmesine yönelik girişimler, makinelerin uygulayacağı kuralların yine insan dil uzmanları tarafından tasarlandığını, bunun da insan-makine edincilerinin birbirinin yerini almak yerine bir arada işlev göreceğini göstermektedir (70).

Yuste’nin önerdiği çok dilli içerik üretimi modeli, öncelikle bir kontrollü dilin üretilmesini ardından bu metinlerin bir çeviri belleğine yüklenmesini, aynı ya da benzer eşleşmelerin olduğu segmentlerin de belleğe girilmesini, eşleşme olmayan segmentlerin de bir insan dil uzmanının sürekli kontrolü altında bir makine çevirisi sistemi tarafından işlenmesini içermekte, insan uzmana, gerekli durumlarda sistemin güncellenmesi ve makine çevirisi sonrası düzeltme görevlerini de yüklemektedir (70-71). Söz konusu modelde kalite kontrolüne ilişkin süreçlere de yer verilmekte ve özellikle iş akışının ilk aşamalarında, çevirmen ya da kurumdaki dil uzmanının müdahale edebileceği, hazırlık niteliğindeki görevlerin altı çizilmektedir. Bu görevlerin bazıları, terim çıkarma, terminoloji kılavuzlarının hazırlanması, biçim kılavuzlarının ve kontrollü dil kurallarının oluşturulması ve terim çıkarma araçları, çeviri bellekleri ve makine çevirisi sistemleri gibi süreç bileşenleri için başvuru kaynaklarının dinamik ve ayrıntılı yönetimidir (71).

Yukarıda betimlenen ve insan ile makinenin işbirliği içinde çalışmasını öngören model, Yuste’ye göre çevirmen ve teknik metin yazarının görev ve işlevlerini birbirine benzer ve ortak kılmakta ve güçlendirmekte, aynı zamanda çeviri alanında eğitim veren kurumlara büyük bir görev yüklemektedir (71). Bu bağlamda Yuste “kültürlerarası teknik iletişim” adı altında bir lisans ya da lisansüstü ders izlencesi önermekte ve söz konusu derste şu alanların göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır: teknik iletişimin temelleri (öğrencilerin ana dilinde metin üretimi,

¹ Makine çevirisi sonrası düzeltme işlemi bağlamında günümüzde araştırmaların yoğunlaştığı bir alan olarak yanlı (biased) dil (Krş. Saunders ve Byrne, 2020) konusu düşünüldüğünde, insan çevirmenin makine çevirisi sistemlerine mühendislerle işbirliği içinde müdahale edecek olmaları kültür edincinin önemini arttırmaktadır.

doküman yapısı standardizasyonu - kavram, standartlar, prosedürler, araçların ve dil kaynaklarının kullanımı vb.), bir (hatta istenirse iki) yabancı dilde dil ve kültür yetkinliği ve çeviri edinci ve alan uzmanlığı (72). Geniş bir bakış açısıyla, insan çevirmenin, pek çok uygulamayı ve aracı iyileştirmeyi ve bunlarla etkileşimde bulunmayı bilen, etkin bir kurum dil uzmanı olarak algılanması gerektiğini ileri süren yazara göre, kurumun dil kaynaklarının oluşturulması ve iyileştirilmesi süreçlerinde görev alacak çevirmen, böylece edincini sürekli geliştirip zenginleştirme imkânı bulacak ve bilgi toplumunun vazgeçilmez bir öznesi haline gelecektir (72).

Yukarıda sunulan literatür taraması, çeviri alanında failliği makinelerle paylaşarak mesleki faaliyetlerini yürütecek insan çevirmenin istihdam edilebilirliğini korumak ve güçlendirmek üzere yeni roller oynaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle makine çevirisi teknolojileri ve insan çevirmenin belli becerilerinin otomatikleşmesi sonucunda makine çevirisi öncesi düzeltme ile yakından ilişkili rollerden biri olarak ortaya çıkan teknik metin yazarlığının tanımı ve içeriği aşağıdaki bölümde ele alınacaktır.

2. Teknik Metin Yazarlığına Genel Bir Bakış

Teknik metin yazarlığını tanımlamak için öncelikle kapsayıcı bir terim olan “teknik iletişim”in tanımlanması gerekmektedir. Society for Technical Communication (STC), teknik iletişimi şu özellikleri taşıyan iletişim biçimlerini içeren geniş bir alan olarak tanımlar: teknik veya özel alan konuları (bilgisayar uygulamaları, tıbbi prosedürler ya da çevre düzenlemeleri) hakkında iletişim, teknolojiyi (web sayfaları, yardım dosyaları ya da sosyal medya siteleri) kullanarak iletişim, bir şeyin nasıl yapılacağına dair talimatlar verilmesi. Söz konusu topluluğa göre teknik iletişimcilerin ürettiği değer iki yönlüdür: herhangi bir bilgiyi kullanılabilir ve erişilebilir hale getirmek ve böylece bünyesinde çalıştıkları şirketlerin veya kuruluşların hedeflerini ileriye götürmek (Society for Technical Communication).

Teknik iletişim görevini yerine getiren kişiler teknik metin yazarı olarak adlandırılır. Uluslararası alanda “teknik metin yazarı” (“technical writer”) adlandırmasının yanı sıra “teknik editör” (“technical editor”), “teknik yazar” (“technical author”) ve “teknik iletişimci” (“technical communicator”) gibi adlar da yaygın olarak kullanılmaktadır. Teknik metin yazarları modern teknolojiyi anlaşılabilir hale getirirler (tekom Europe).

Teknik metin yazarlığı teknik metin üretme olarak genel bir çerçevede tanımlansa da yazma becerisinden ve metnin konusu olan teknolojinin anlaşılmasından daha fazlasını gerektirdiğini belirten Pringle ve O’Keefe bir teknik metin yazarının sahip olması gereken dört temel beceri grubundan söz eder (2009: 25). Yazarlara göre bu beceriler “teknoloji bilgisi”, “yazma yetisi”, “organizasyon becerileri”, “araştırma ve insanlarla iletişim becerisi” olarak sıralanabilir (26).

Yazarların sunduğu modele göre, teknoloji bilgisi grubu altında veri tabanları, ağ kurma, internet ve dosya işleme gibi temel kavramlara aşina olmak yer almaktadır. Teknik metin yazarları teknolojik gelişmeleri takip etmeli, donanım ve yazılımın işleyişine hâkim olmalı, bilmediği konuları programcılara veya mühendislerle danışmalıdırlar (27). Yazma yetisi bağlamında teknik yazarın görevi ise okura bilgiyi ileten bir içerik yaratmaktır ve üretilecek metnin açık, kolay anlaşılır, yanlış yorumlanamayacak, özlü ve kolay takip edilebilir olması gerekir (29). Teknik yazarın kafa karıştırıcı, gereksiz bilgi ve kelime içeren, iyi organize edilmemiş ve hatalı metin üretmekten kaçınması gerekir (30). Ayrıca metinde herhangi bir dilbilgisi veya yazım hatası bulunmamalı, biçem kılavuzlarına ve sözlüklere uyulmalıdır (30). Organizasyon becerileri hem üretilen belgedeki bilginin düzenlenmesini hem de proje ve zaman yönetimi becerilerini içerir (32). Araştırma ve insanlarla iletişim becerisi ise ihtiyaç duyulan bilginin nereden ve kimden edinileceğini, hangi bilginin konuyla ilintili olduğunun belirlenmesini, bilginin süzülmesini ve bilgi elde etmek amacıyla uzmanlarla nasıl iletişime geçileceğinin bilinmesini içerir (34).

Teknik metin yazarları birçok farklı teknik ürünle ilgili bilgi üreten eğitilmiş ve nitelikli uzmanlar olarak tanımlanır. Bu ürünler kullanım kılavuzları, çevrimiçi yardım sayfaları, kurulum ve servis kılavuzları vb. metinleri içerir (tekom Europe). Kullanım kılavuzlarının söz konusu ürünler arasında en yaygın olarak üretilen metinler olduğu söylenebilir. Adrian Wallwork'e (2014) göre, okuyucuların bir görevi yerine getirebilmek için kullanım kılavuzunda yer alan bir dizi talimatı yerine getirmeleri gerekir. Yazma prosedürleri, ana görevlerin belirlenmesini ve alt görevlere ayrılmasını; kullanıcıya her bir alt görevi yerine getirmede yardımcı olacak bir dizi adımın yazılmasını; tek bir cümlede veya maddede birden fazla adımın ifade edilmemesi; okuyucuya bilginin tam da ihtiyaç duyduğu anda verilmesini içerir (15).

Teknik metnin okuru/kullanıcısı teknik iletişim ve teknik metin yazarlığı bağlamında büyük bir öneme ve önceliğe sahiptir. James H. Shelton'a (1994) göre teknik metin yazarlığında içeriği, yaklaşımı ve biçimi ön planda tutma eğilimi olsa da önceliğin anlaşılabilirliğe verilmesi gerekir. Amaç, okurun anlama düzeyine uygun metin üretilmesidir. Öncelikle hedef kitle göz önünde bulundurulmalı ve hedef kitlenin ihtiyaçları kadar teknik içeriği anlama yetileri de değerlendirilmelidir (4). Philip Rubens'e (2001) göre hedef kitlenin analiz edilmesi kritik önem taşır. Hedef kitlenin özellikleri tespit edilmeli, hedef kitle amaç ve ihtiyaçları değerlendirilmeli ve bir hedef kitle profili çıkarılmalıdır (1).

Teknik metin yazarlığının yukarıda betimlenen temel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, teknik metin yazarlığına ilişkin uygulamaların çevirmen eğitime dâhil edilmesinin çeviri öğrencilerine hangi açılardan katkıda bulunabileceğini araştırmak önemli hale gelmektedir. Bu amaçla, çalışmanın aşağıdaki bölümünde bir çeviribilim lisans programında sunulan teknik metin yazarlığı dersi kapsamında gerçekleştirilen bir uygulama ve uygulamanın sonuçları ele alınacaktır.

3. Çevirmen Eğitiminde Teknik Metin Yazarlığı: Bir Uygulama

Çalışmanın bu bölümünde incelenecek uygulama 2019-2020 akademik yılında İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Çeviribilim Bölümü lisans programı kapsamında ikinci sınıf öğrencilerine verilmiş olan "Teknik Metin Yazarlığı" dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Lisans düzeyinde verilmekte olan bu dersin amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

"Kullanım kılavuzu yazmak için açık, uygun bir biçim geliştirmek; alıcı kitlenin ihtiyaçlarını çözümlenmek; kullanıcılara bilgi sunumu için uygun biçimi tasarlamak ve bir teknik metin yazarının hem metinsel hem de dilsel edinçlerini kazanmak."

Dersin öğrenme çıktıları ise kullanım kılavuzu yazmak için uygun bir biçim hazırlamak, belirli bir kitlenin ihtiyaçlarını kavramak, teknolojiyi kullanma ve araştırma yapma yetisini edinmek, kullanıcılara sunulan bilginin formatını tasarlamak, bir teknik metin yazarının metinsel ve dilsel edinçlerini kazanmak, teknik metinler için belirlenen uluslararası standartlar uyarınca teknik bir metni gözden geçirmektir.

Aşağıda yer verilecek uygulama kapsamında öncelikle teknik metin yazarlığına dair genel kavram ve bilgiler, teknik metin yazarlığı standartları ile talimat metinlerinin nasıl yazılması gerektiğine dair temel bilgiler öğrencilere sunulmuştur. Bu bilgiler ışığında, öğrencilerden bir ürünün iki dilli kullanım kılavuzunu hazırlamaları istenmiştir. Metinler öncelikle ana dilde (Türkçe) hazırlanmış, daha sonra İngilizceye çevrilmiştir.

Derste kullanım kılavuzunu hazırlamak üzere öğrencilerin pek de kullanmadığı öngörülen ve kullanım kılavuzu yaygın olarak bulunmayan bir ürün sınıfa getirilmiş ve öğrencilerin ürünü incelemesi istenmiştir. İki gruba ayrılan öğrencilere birbiriyle neredeyse aynı özellikleri taşıyan, farklı modelde iki akvaryum filtresi verilmiştir. Ürünlerden bir tanesinin içerisinde basılı bir kılavuz bulunmaktayken diğerinin basılı bir kılavuzu yoktur. Mevcut kılavuz öğrencilerle paylaşılmamıştır.

Uygulamanın ilk aşamasında her bir grup öncelikle kendilerine verilen cihazı parçalarına ayırmış ve her bir parçanın ne işe yaradığını kavramaya çalışmıştır. Talimat metnini yazmaya başlamadan önce öğrencilerden, filtreleri oluşturan her bir parçanın adlarını iki dilde de bulmaları istenmiştir. Öğrenciler internette benzer ürünleri inceleyerek parça adlarının İngilizce ve Türkçelerini bulmuşlardır. Öğrenciler kimi parçaların Türkçe karşılığının olmadığını fark etmiş veya kullanılan Türkçe karşılıkları uygun bulmamışlardır. Öğrencilere cihazın kimler tarafından kullanabileceği sorulduğunda her yaştan ve her eğitim seviyesinden kişinin bu ürünü satın alabileceği cevabı alınmıştır. Öğrenciler hedef kitlenin genişliğini göz önünde bulundurarak parçaların adlarını seçmeye çalışmışlardır. Parçaların adlarını belirledikten sonra fotoğraflayarak her birini numaralandırmış ve yanlarına adlarını belirtmişlerdir. Bu süreçte benzer ürünlere ait görsel kaynaklardan ve videolardan faydalanmışlardır.

Uygulamanın ikinci aşamasında öğrencilerden filtre parçalarının nasıl bir araya getirileceğine dair bir Türkçe talimat metni yazmaları istenmiştir. Öğrencilere talimat metnlerinde olabildiğince yalın ve anlaşılır bir dil kullanmaları, sırayla takip edilecek adımları rakamla belirtmeleri, adımları uygulanacak sıraya göre ve takip edilebilir bir şekilde vermeleri, okurlara her bir adımda yalnızca bir talimat vermeleri, olumsuz ifadelerden kaçınmaları, uyarı ve not gibi unsurları okurlara adım olarak sunmamaları, tercihen 2. çoğul şahıs zamirini kullanmaları, fiil çekimini tutarlı bir şekilde kullanmaları, noktalama işaretlerini doğru ve tutarlı kullanmaları, biçimsel özelliklere (kalın ve italik yazı tipi kullanımı, renk, font büyüklüğü vs.) dikkat etmeleri önerilmiştir. Metinler hazırlandıktan sonra bir tartışma oturumu yapılmış ve iki grup birbirine geribildirim vermiştir. Gruplar tarafından üretilen Türkçe metinler aşağıda sunulmuştur.

Grup 1 (Türkçe Metin):

- 1- Süngerleri (1) filtre kabına (2) ve filtre kartuşuna (3) yerleştirin.
- 2- Filtre kabı ile filtre kartuşunu birleştirin.
- 3- İç filtre kafa motorunu (4) filtre kartuşuyla birleştirin.
- 4- Ördek gagasını (5) iç filtre kafa motorunun hava ağzına yerleştirin.
- 5- Oksijen düzenleyici Valf'ı (6) hava hortumunun (7) bir ucuna yerleştirin.
- 6- Diğer hortum ucu aparatını (8) hava hortumunun diğer ucuna geçirin.
- 7- Hava hortumunu motora takmak için filtre kapağını ördek gagasından çıkartın.
- 8- Oksijen düzenleyici Valf olan hortum ucunu hava ağzına yerleştirin.
- 9- Motoru çalıştıracığınız zaman filtre kapağını hortum ucu aparatından çıkartın.

Grup 2. (Türkçe Metin):

- 1- Listedeki parçaların eksiksiz olduğuna emin olun.
- 2- Sünger filtresini, sünger haznesinin içine yerleştirin.
- 3- Motor kapağını, motorun altına pervaneyi kapatacak biçimde takın.
- 4- Motoru, sünger haznesinin tırnağından geçirerek takın.
- 5- Ördek gagası çıkış ağzını motora yerleştirin ya da venturi çıkışıyla hortum ucu aparatını hava hortumuna geçirin ve motora takın.

Yukarıdaki iki talimat metni sınıfta yansıtılarak tartışılmıştır. Tartışma konularından ilki terim kullanımı ile ilgili olmuştur. Her iki grup da bazı parçalar için farklı terimler tercih etmiştir. Örneğin ilk grup “oksijen düzenleyici Valf” terimini kullanırken 2. grup aynı parça için “venturi”

terimini kullanmıştır. İlk grup kararlarını “venturi” sözcüğünün Türkçe bilen kullanıcılar için yeterince anlaşılır olmadığı görüşüne dayandırırken, diğer grup üyeleri yaptıkları araştırma sonucunda “venturi” teriminin hâlihazırda kullanıldığını tespit ettiklerini, bu nedenle söz konusu terimi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tartışmada gündeme gelen diğer konu talimat metninin uzunlukları arasındaki fark olmuştur. Her iki grup da diğerinin metnini uzun veya kısa bulmuştur. Talimatların uygulanabilirliğini test etmek amacıyla öğrenciler cihazı talimatlara göre birleştirmeye çalıştıklarında ise zorlanmışlar ve adımların olması gerekenden uzun ve detaylı olduğunu, buna karşın yeterince açık olmadığını fark etmişlerdir. Her iki filtrede de iki ayrı kullanım seçeneği olması, ancak adımlarda bu opsiyonlu kullanımın açıkça belirtilmemiş olması grupların dikkatini çekmiştir. 1. grup bu nedenle daha uzun bir metin yazdığını belirtmiş, 2. grubun metnini kısa bulmuştur. Ayrıca 2. grubun metnindeki 1. maddeyi gereksiz bulmuş, söz konusu maddenin bir talimat olmadığını öne sürmüştür.

İlgili tartışmanın sonunda, gruplardan alınan geri bildirimler doğrultusunda metinlerin düzeltilmesi ve İngilizceye çevirmeleri istenmiştir. Gruplar metinlerini aşağıdaki gibi düzeltilmiş ve İngilizceye çevirmişlerdir:

Grup 1 (Düzeltilmiş Türkçe Metin):

1. Süngerleri filtre kabına ve filtre kartuşuna yerleştirin.
2. Filtre kabı ile filtre kartuşunu birleştirin.
3. İç filtre kafa motorunu filtre kartuşuyla birleştirin.
4. a) Ördek gagasını iç filtre kafa motorunun hava ağzına yerleştirin ya da,
b) Ördek gagası yerine hava hortumunu kullanın (hava hortumunu kullanmak için valfi ve venturiyi hortumun uçlarına yerleştirin).

Grup 1 (İngilizce Çeviri):

1. Put the sponges into the filter case and the filter cartridge.
2. Combine the filter case with the filter cartridge.
3. Combine the internal filter motor head with the filter cartridge.
4. a) Place the duckbill outlet to the airline of the internal filter motor head or,
b) Use the air hose instead of duck bill (to use the air hose, place the valve and venturi outlet to the edges).

Grup 2 (Düzeltilmiş Türkçe Metin):

- 1- Sünger filtresini, sünger haznesinin içine yerleştirin.
- 2- Motor kapağını, pervaneyi kapatacak biçimde takın.
- 3- Motoru, sünger haznesinin kızığında geçirerek takın.
- 4- a. Venturi kullanılmayacaksa, ördek gagası çıkış ağzını motora yerleştirin.
b. Venturi kullanılacaksa, venturi çıkışıyla hortum ucu aparatını hava hortumuna geçirin ve motora takın.

Grup 2 (İngilizce Çeviri):

- 1- Put the sponge into the top sponge casing.

- 2- Put the impeller cover on the impeller.
- 3- Fasten the motor on the top of sponge casing by sliding it.
- 4- a. If no attachment is required simply push the duckbill outlet into the pump outlet.
b. If the venturi is required, push venturi outlet directly into pump outlet.

İlk grubun Türkçe metni sadeleştirdiği ve adım sayısını azalttığı görülmektedir. Her iki grup da sınıf içi tartışmalarda vurgulanan opsiyonlu kullanımı talimat metninde olabildiğince anlaşılır ve yalın bir şekilde belirtmek amacıyla 4. adımda a ve b olmak üzere iki seçenek sunmuştur. Ancak düzeltilen metinlerde fazladan ifadeler, tekrarlar, terim kullanımı gibi sorunların tam olarak giderilemediği söylenebilir. Yine de 3 hafta süren bu uygulamanın kazanımlarına yakından bakmak önemlidir.

Öncelikle öğrenciler bu uygulamada her zamanki rollerinden farklı olarak bir kaynak metni çevirmek yerine sıfırdan üretme deneyimi elde etmişler, aynı zamanda kendi ürettikleri kaynak metni çevirmişlerdir. Bu deneyim öğrencilerin bir teknik metnin üretilmesi sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğine dair farkındalık kazanmalarını sağlamıştır. Öğrenciler teknik metin yazarlığına dair derste edindikleri kuramsal bilgileri uygulamaya koymaya çalışmışlardır. Yukarıda gösterildiği üzere, grupların ilk taslakları derste öğretilen kuramsal bilgilerle tam olarak örtüşmemektedir. Ancak ilk taslakların sınıf ortamında tartışılması ve söz konusu metinlerin teknik metin özelliklerini tam olarak taşımadığının uygulamada görülmesi sonucu öğrenciler teknik metin kurallarına daha uygun bir ikinci taslak oluşturmayı başarmışlardır. Öğrenciler, ayrıca teknik metin yazım kurallarına uyularak üretilmiş bir metnin çeviri sürecinde daha az sorun yarattığını da fark etmişlerdir.

Teknik metin yazma sürecinin çeviri süreciyle olan benzerliği uygulama esnasında daha görünür hale gelmiştir. Öğrenciler öncelikle hedef kitleyi belirleyerek, ürünü daha önceden hiç kullanmamış kişilerin de bu ürünü satın alabileceğini göz önünde bulundurarak mümkün olduğunca yalın ve anlaşılabilir talimatlar vermeleri gerektiğini kavramışlardır. Öğrencilerin, talimat metnini sıfırdan oluşturmak için yürüttükleri ürün analizi, parçaların işlevlerinin belirlenmesi, terim araştırmasının yapılması süreçleri aslında herhangi bir kaynak metni çevirmek üzere yürütülen analiz ve araştırma süreçlerine çok benzemektedir. Teknik metin yazarken öğrenciler, belli bir skopos doğrultusunda, belli bir hedef kitle için bir şeyin nasıl yapılacağına dair talimatları üretme gayreti içine girmişler, teknik yazım sürecinde verdikleri kararları gerekçelendirmişler, bir bakıma çevirmen gibi davranmışlardır. Başka bir deyişle, teknik metin yazım süreci aslında çeviri öğrencilerinin yabancı olduğu bir süreç değildir. Bunun da çevirmenleri, teknik metin yazarlığı alanında faaliyet gösterebilecek uygun adaylar haline getirdiği söylenebilir.

Yukarıda betimlenen uygulamanın sonucunda, teknik metin yazarlığının çevirmen adaylarının çeviri edincine katkıda bulunduğu gibi çevirmenlerin de birer “dil uzmanı” olarak teknik metin yazarlığı alanına katkıda bulunabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, çeviri programlarının müfredatlarına teknik metin yazarlığına ilişkin uygulamaların dâhil edilmesinin her iki alana da katkıda bulunabileceği öne sürülebilir. Teknik metin yazarlığının çevirmen eğitimine dâhil edilmesinin gerekliliğine ilişkin çıkarımlara çalışmanın aşağıdaki ve son bölümünde yer verilecektir.

4. Teknik Metin Yazarlığının Çevirmen Eğitime Dâhil Edilmesinin Gerekliliğine İlişkin Çıkarımlar

Bu çalışmada sunulan uygulamaya benzer bir şekilde, üç saatlik bir teknik metin yazarlığı dersinde yapılan uygulamaların öğrencilere sağlayacağı katkıları açıklayan çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Alper Zafer Güneş (2018) farklı ürünlerin Türkçe ve İngilizce kullanım kılavuzlarındaki kültürel unsurları incelemiş ve öğrencilere teknik metinlerin yazılması ve çevrilmesi sürecinde kültürel farklılıkları göz önünde bulundurma bilincini kazandırmaya yönelik bir ders etkinliği önermiştir. Kerem Geçmen (2018) ise öğrencilerin hedef kitlenin önemini içselleştirmelerini

sağlayacak bir uygulama örneği betimlenmiş ve teknik metin yazarlığında hedef kitleyi göz önünde bulundurmanın ve bu doğrultuda “özlü” (concise) bir metin üretmenin önemi vurgulanmıştır. Sözü edilen çalışmalar, bu çalışmada sunulan uygulama örneğine benzer bir şekilde, ders içi uygulamaların teknik metin yazarlığına ilişkin bilgi ve becerilerin öğrenciler tarafından kavranmasında önemli olduğunu ve tıpkı çeviri gibi teknik metin yazımında da hedef kitle ve kültür gibi unsurların ön plana çıktığını, bu bağlamda her ikisinde de benzer bir süreç yaşandığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çeviri edinci ve teknik metin yazarlığı edinci arasındaki ilişkinin günümüzde yeniden ele alınması gerekmektedir.

Teknik iletişimcilerin ana becerilerini tanımlamak, söz konusu becerilerin çevirmen edinçleri ile ne derecede örtüştüğünü incelemek amacıyla, Patricia Minacori ve Lucy Veisblat European Master’s in Translation (EMT) edinç listesini temel alarak çevirmenlerin edinçleri ve teknik iletişimcilerin becerilerini karşılaştıran bir çalışma yürütmüşlerdir (2010: 752). Teknik metin yazarlığı edincinin çeviri üst-edinci altında bağımsız bir alt-edinç olarak tanımlanması gerektiği düşüncesiyle, Işın Öner ve Senem Öner öğrencilerin A dillerinde tek dilli metin üretimi, B dillerinde tek dilli metin üretimi ve A ve B dillerinde iki dilli metin üretimini kapsayan bir teknik metin yazarlığı alt-edinci ön-modeli önermişlerdir (2011).

Yukarıda ana hatları verilen, çeviri ve çeviriye ilişkin faaliyetlerin teknolojikleşmesinin çevirmenlik mesleğinde yarattığı dönüşüm göz önünde bulundurularak, çevirmen eğitmenleri ve çevirmen eğitimi araştırmacıları tarafından teknik metin yazarlığı ile çevirmenlik ilişkisini edinç düzeyinde araştırılmasının ve bu alanda eğitime dönük uygulama ve modellerin geliştirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda tekom Europe’un TecCOMFrame projesi kapsamında geliştirilen akademik edinç çerçevesi “academic competence framework” (TecCOMFrame) özellikle önemli olacaktır.

Yukarıda sunulan uygulamanın gösterdiği gibi, teknik metin yazarlığının çevirmen eğitime dâhil edilmesi ve çeviri öğrencilerinin tek dilli ve iki dilli teknik metin yazma bilgi ve becerilerini kazanması birbiriyle ilintili üç fayda sağlayabilir: i) çeviri öğrencileri yeni bir alt-uzmanlık alanı kazanabilir; ii) teknik metin yazarlığı alt-edinci, insan çevirisi üst-edinci altındaki diğer alt-edinçleri besleyebilir ve iii) teknik metin yazarlığı uygulamaları, özellikle makine çevirisi çağında insan çevirmenin yürüteceği mesleki faaliyetlerden biri olan makine çevirisi öncesi düzeltme (pre-editing) faaliyetini yürütmek üzere çeviri öğrencilerinin gelişimine büyük katkıda bulunabilir.

Yine yukarıda ele alınan uygulamadan yola çıkarak, teknik iletişimin temellerini kavramış ve teknik metin üretme deneyimine sahip çevirmenlerin, makinelerle bir arada çalışmayı gerektiren iş akışlarında istihdam edilebilirlik açısından avantajlı olacağı öngörülebilir. Teknik metin ve özellikle kontrollü dil kurallarına uygun biçimde üretilmiş metinlerin hem insan çevirmenler hem de makineler açısından çevrilebilirliği hiç kuşkusuz daha yüksek olacaktır. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında her gün pek çok ürün piyasaya sürülmektedir. Teknolojinin hızına koşut olarak metinlerin de mümkün olduğunca hızlı ve kolay bir şekilde, aynı anda yüzlerce dile çevrilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Makine çevirisinin bu ihtiyaca giderek artan bir kalite ve verimlilikle cevap verdiği bir gerçek olsa da günümüzdeki tartışmalar makine çevirisinin kullanılabilirliğini arttırmak için makine çevirisi sistemlerinin eğitilmesi ve özelleştirilmesi (customization) ile ilgili görevleri yerine getirebilecek uzmanlara duyulan/duyulacak ihtiyaç üzerinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin makineye çevirtilecek bir metne uygulanacak kontrollü dil kurallarının belirlenmesi ve denetimi için insan uzmanlara ihtiyaç vardır. Teknik metin yazarlığı alanında donanıma sahip bir insan çevirmen bu görevi yerine getirmek için uygun bir adaydır. Dolayısıyla, çevirmen eğitimi müfredatlarının söz konusu potansiyeli değerlendirecek ve gelecekteki gereksinimlere yanıt verecek şekilde gözden geçirilmesi gerektiği öne sürülebilir.

Sonuç Gözlemleri

Çalışmanın giriş bölümünde teknik metin yazarlığı ve çevirmenlik arasındaki benzerlikten söz edilmiş, çalışmanın üçüncü bölümünde sunulan ders uygulaması da söz konusu benzerliği bir kez daha göz önüne sermiştir. Makine çevirisi alanında yaşanan teknolojik gelişmeler ve insan çevirmenin makine çevirisi çağında kendini yeniden konumlandırması gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda insan çevirmenin ihtiyaç duyduğu beceri ve bilgileri edinmesine/güçlendirmesine teknik metin yazarlığının katkıda bulunabileceği söylenebilir.

Çevirmen eğitimi alanındaki araştırmacı ve uygulayıcıların günümüz çeviri sektörünün ihtiyaçlarını karşılayacak çevirmenleri yetiştirmek üzere çeviri programlarını gözden geçirmeleri, makinelerin yapabilecekleri ve yapamayacakları görevleri ayırt etmeye yönelik çalışmalar yürütmeleri, bu bağlamda da insan çevirmenin yaptığı işe katma değer sağlayacak teknik metin yazarlığı alanıyla ilgili uygulamaları çevirmen eğitimine dâhil etmek üzere araştırma ve uygulama çalışmalarında bulunmaları önerilmektedir.

Söz konusu çalışmaların, teknik metin yazarlığı ile birlikte kontrollü dil uygulamaları, makine çevirisi öncesi ve sonrası düzeltme uygulamaları, makine çevirisi sistemlerinin eğitimi ve özelleştirilmesinde kullanılacak bütüncelerin oluşturulmasına ilişkin uygulamalar, makine çevirisi sistemlerinin ürettiği metinlerin kalite kontrolünün yapılmasına ilişkin uygulamaları da birbiriyle etkileşim içerisinde kapsayacak şekilde genişletilmesi ve çevirmen eğitimi kapsamındaki edinç modelleri üzerinde yeniden düşünülmesi, insan çevirmenin gelecekteki istihdam edilebilirliğini arttırmak açısından kritik öneme sahiptir.

Kaynakça

- Birkan Baydan, E. (2011). *Yapısalcılık-sonrası kuramsal görüşler doğrultusunda çeviri eğitime giriş: toplumsal oluşumcu yaklaşım ışığında uygulama örnekleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cadwell, P., O'Brien, S., & Teixeira, C. S. (2018). Resistance and accommodation: Factors for the (non-) adoption of machine translation among professional translators. *Perspectives*, 26(3), 301-321.
- Crabbe, S. (2010). Controlled languages for technical writing and translation. (Ed.) I. Kemble. *The Changing Face of Translation: Proceedings of the Ninth Annual Portsmouth Translation Conference Held on 7 November 2009* (s. 48-62). University of Portsmouth.
- Doherty, S. & Kenny, D. (2014). The design and evaluation of a statistical machine translation syllabus for translation students. *The Interpreter and Translator Trainer*, 8(2), 295-315.
- Ersoy, H. & Balkul, H. (2012). Teknolojik gelişmelerin çevirmen ve çeviri mesleği açısından olumlu ve olumsuz etkileri: Çeviri alanında yeni yaklaşımlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(2), 295-307.
- Forcada, M. L. (2017). Making sense of machine translation. *Translation Spaces*, 6(2), 291-309.
- Geçmen, K. (2018, 13 Şubat). Developing audience awareness in technical writer training through games. *Intelligent information blog*. <https://intelligent-information.blog/en/developing-audience-awareness-in-technical-writer-training-through-games/>
- Group, P.A.C.T.E., Hurtado Albir, A., Galán-Mañas, A., Kuznik, A., Olalla-Soler, C., Rodríguez-Inés, P., & Romero, L. (2003). Building a translation competence model. (Ed.) F. Alves. *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research*, 43-66. John Benjamins.

- . (2005). Investigating translation competence: Conceptual and methodological issues. *Meta*, 50(2), 609-619. <https://doi.org/10.7202/011004ar>
- . (2018). Competence levels in translation: Working towards a European framework. *The Interpreter and Translator Trainer*, 12(2), 111-131. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2018.1466093>
- Güneş, A. Z. (2018, 8 Şubat). Factoring in culture in technical communication. *Intelligent information blog*. <https://intelligent-information.blog/en/factoring-in-culture-in-technical-communication/>
- Hönig, H. G. (1997). Translating: the constructive way. *Ilha do Desterro A Journal of English Language, Literatures in English and Cultural Studies*, (33), 011-023.
- İnce, Ü. & Bengi-Öner, I. (2009). *Kızılıcak karpuz olur mu hiç? İlahi çevirmen!*. Diye.
- Kelly, D. (2005). *A handbook for translator trainers: a guide to reflective practice*. St. Jerome.
- Kenny, D. & Doherty, S. (2014). Statistical machine translation in the translation curriculum: Overcoming obstacles and empowering translators. *The Interpreter and translator trainer*, 8(2), 276-294. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2014.936112>
- Kingscott, G. (2002). Technical translation and related disciplines. *Perspectives: Studies in translatology*, 10(4), 247-255. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2002.9961449>
- Kiraly, D. C. (1995). *Pathways to translation: Pedagogy and process* (No. 3). Kent State University Press.
- . (2000). *A social constructivist approach to translator education: Empowerment from theory to practice*. Routledge.
- . (2004). Preparing students today to meet market demands tomorrow. (Ed.) M. Forstner & H. Lee-Jahnke. *Internationales CIUTI-Forum: Marktorientierte Translationsausbildung* [International CIUTI-forum: Market-oriented translation training], 101–118. Peter Lang.
- . (2013). Towards a view of translator competence as an emergent phenomenon: Thinking outside the box(es) in translator education. (Ed.) D. Kiraly, S. Hansen-Schirra, & K. Maksymski. *New prospects and perspectives for educating language mediators*, 197–224. Narr.
- Mellinger, C. D. (2017). Translators and machine translation: knowledge and skills gaps in translator pedagogy. *The Interpreter and Translator Trainer*, 11(4), 280-293. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2017.1359760>
- Mercader-Alarcón, J. & Sánchez-Martínez, F. (2016). Analysis of translation errors and evaluation of pre-editing rules for the translation of English news texts into Spanish with Lucy LT. *Traducció i dispositius mòbils Revista Tradumàtica: Tecnologies de la Traducció*, 14, 172-186.
- Minacori, P. & Veisblat, L. (2010). Translation and technical communication: Chicken or egg?. *Meta*, 55(4), 752-768. <https://doi.org/10.7202/045689ar>
- Mogensen, E. (2004). Controlled language. *Perspectives*, 12(4), 243-255. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2004.9961505>
- Neubert, A. (2000). Competence in language, in languages, and in translation. (Ed.) C. Schäffner & B. Adab. *Developing Translation Competence*, 3–18. John Benjamins.

- Nitzke, J., Tardel, A., & Hansen-Schirra, S. (2019). Training the modern translator—the acquisition of digital competencies through blended learning. *The Interpreter and Translator Trainer*, 13(3), 292-306. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2019.1656410>
- Nyberg, E., Mitamura, T., & Huijsen, W. O. (2003). Controlled language for authoring and translation. (Ed.) H. Somers. *Computers and Translation*, 245-282. John Benjamins.
- O'Brien, S. (2002, Kasım). Teaching post-editing: A proposal for course content. *6th EAMT Workshop Teaching Machine Translation* (s. 99-106).
- . (2006). *Machine-translatability and post-editing effort: An empirical study using Translog and Choice Network Analysis* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dublin City Üniversitesi.
- Olohan, M. (2011). Translators and translation technology: The dance of agency. *Translation Studies*, 4(3), 342-357. <https://doi.org/10.1080/14781700.2011.589656>
- Öner, I. & Öner S. (2011, 12 Aralık). *Exploring the writing and translation of technical documentation for its integration into translator training programs in Turkey: A Preliminary Model* [Sözlü bildiri]. Aspects in Production and Translation of Technical Documentation Uluslararası Tekom Konferansı, Doğu Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Öner, I. (2018, 31 Ocak). Why technical writing is one of the basic courses in translation studies. *Intelligent information blog*. <https://intelligent-information.blog/en/why-technical-writing-is-one-of-the-basic-courses-in-translation-studies>
- . (2019, 1 Mart). *Teknik metin yazarlığı nedir? Çeviri eğitimindeki yeri nedir?* [Davetli konuşmacı]. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü Çeviri Söyleşileri 16, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Öner Bulut, S. (2019a). Future professional profile and agency of the human translator: A survey on human-machine tension in the context of the technologization of translation. (Ed.) S. Taş. *Çeviribilimde Araştırmalar*, 93–122. Hiperyayın.
- . (2019b). Integrating machine translation into translator training: Towards ‘human translator competence’?. *transLogos Translation Studies Journal*, 2(2), 1-26. <https://doi.org/10.29228/transLogos.11>
- Pringle, A. S., & O'Keefe, S. S. (2009). *Technical writing 101: A real-world guide to planning and writing technical content*. Scriptorium Publishing.
- Pym, A. (2019, Ağustos). How automation through neural machine translation might change the skill sets of translators. https://www.academia.edu/download/60426124/2019_NMT_socio_discussion_20190828-9124-1g8dd24.pdf
- Rodríguez-Castro, M. (2018). An integrated curricular design for computer-assisted translation tools: Developing technical expertise. *The Interpreter and Translator Trainer*, 12(4), 355-374. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2018.1502007>
- Rubens, P. (2001). *Scientific and technical writing: a manual of style* (2. bs.). Routledge.
- Ruokonen, M., & Koskinen, K. (2017). Dancing with technology: Translators' narratives on the dance of human and machinic agency in translation work. *The Translator*, 23(3), 310-323. <https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1301846>
- Saunders, D., & Byrne, B. (2020). Reducing gender bias in neural machine translation as a domain adaptation problem. *Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for*

-
- Computational Linguistics*. Association for Computational Linguistics. 7724–7736. <https://doi.org/10.18653/v1/2020.acl-main.690>
- Schäffner C. & Adab B. (2000). Developing translation competence: Introduction. (Ed.) C. Schäffner & B. Adab. *Developing Translation Competence*, vii–xvi. John Benjamins.
- Shelton, J. H. (1994). *Handbook for technical writing*. NTC Business books.
- Society of Technical Communication (t.y.). Defining technical communication. <https://www.stc.org/about-stc/defining-technical-communication>
- Somers, H. (1997). A practical approach to using machine translation software: ‘Post-editing’ the source text. *The Translator*, 3(2), 193-212. <https://doi.org/10.1080/13556509.1997.10798998>
- Şahin, M. (2013). Technology in translator training: The case of Turkey. *Hacettepe University Journal of Faculty of Letters*, 30(2), 173-189.
- Şahin, M. & Dungan, N. (2014). Translation testing and evaluation: A study on methods and needs. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 6(2), 67-90.
- TecCOMFrame (t.y.). Introduction to the curricula. <https://www.teccom-frame.eu/teaching/>.
- Tekom Europe (t.y.). Technical writer. <https://www.technical-communication.org/technical-writing/outline-of-technical-communication/technical-writer>.
- Wallwork, A. (2014). *User guides, manuals, and technical writing: A guide to professional English*. Springer.
- Yuste, E. (2005). Computer-aided technical translation workflows - man-machine in the construction and transfer of corporate knowledge. *Linguistik Online*, 23(2): 67–75. <https://doi.org/10.13092/lo.23.647>